

סימן כו

אמירת הלל בחוה"מ פסח ובשביעי של פסח

סדר התפילות

איתא בגמ' (ערכין י', א'): "דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק י"ח ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל, שמונה ימי החג ושמונה ימי חנוכה ויו"ט הראשון של פסח ויו"ט של עצרת וכו'". ומקשה הגמ': "מאי שנא בחג דאמרינן כל יומא, ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל יומא". ומתרצת הגמ': "דחג חלוקין בקרבנותיהן דפסח אין חלוקין בקרבנותיהן". ע"כ.

ידי טובעים וכו', היה צריך לגמור את כל ההלל גם בחוה"מ והא דלא גומרים הוא משום מעשי ידי טובעים, ומשום בנפול אויבך אל תשמח וכו'. עוד יל"ע דהטעם של מעשי ידי טובעים וכו', שייך דוקא להלל בשביעי של פסח דאז טבעו המצרים, ומדברי המדרש הרנינו משמע דהוי נתינת טעם גם לימי חוה"מ, וצ"ע כיצד שייך טעם זה לימי חוה"מ.

ופרש"י דפרי החג מתמעטין והולכין. ופרש"י (תענית כ"ח, ב') דכל אחד ואחד כחג בפני עצמו דמי. ובתוס' (שם) כתבו דכל יומא ויומא הוי יו"ט לעצמו. **ע"כ**.

ויקרא

והנה הב"י (או"ח סי' ת"צ) הביא דברי שכלי הלקט (סי' קע"ג) שכתב בשם מדרש הרנינו [וכן הוא בפסיקתא דרב כהנא סי' כ"ט, וילקוט שמעוני אמור רמז תרנ"ד], דהטעם שלא גומרים את ההלל כל ימי הפסח הוא, לפי שנטבעו המצרים וכתוב (משלי כ"ד, י"ז) בנפול אויבך אל תשמח, עכ"ל.

ובפשטות הוי טעם נוסף להמבואר בגמ'. ויל"ע מדוע בעינן לטעם נוסף, תיפו"ל מטעם דאינם חלוקים בקרבנותיהם כמבואר בגמ', וכן הקשה המהרש"א (ברכות ט', ב' ד"ה "כמפלתן"). וביותר, דלפי טעם המדרש משמע דאילולי האי טעמא דמעשי

אמנם קושיה זו מיושבת עפ"י דברי הט"ז (סי' ת"צ ס"ק ג') שכתב: דכיון דבשביעי של פסח נטבעו המצרים אמר הקב"ה מעשי ידי טובעים וכו', וכיון שבשביעי של פסח אין גומרים, גם בחוה"מ אין גומרים, שלא יהיה עדיף חוה"מ משביעי של פסח, עכ"ד. וכן כתב בס' המנהגים לר"א טירנא (פסח). וכן הובא טעם זה במשנ"ב סי' ת"צ ס"ק ז'.

ומצינו כמה ביאורים ליישב:

א) בס' ישועות יעקב (סי' ת"צ) כתב ליישב: דענין אמירת ההלל בכל ימי הרגל אינו מטעם שנעשה בו נס, אלא הוי חיוב מחמת המועד, וכיון דאינם חלוקים בקרבנות אין אומרים הלל אלא ביו"ט ראשון. אולם בשביעי של פסח יש טעם כפול לגמור בו ההלל: א) מטעם יו"ט. ב) זכר לנס שנעשה בקרי"ס וכמו שאמרו ישראל בעת ההיא שירה. ולכן, אף דמצד המועד אין לומר בו

הלל דאינו חלוק בקרבנותיו, אבל אכתי ס"ד שיהא חובת הלל על הנס של קרי"ס דומיא דאיכא חובת הלל בחנוכה על הנס, לפיכך אמרינן טעמא דמעשי ידי וכו'. עכ"ד. וכע"ז ביאר בס' משנת רבי אהרן (ריש ח"ג).

אך אכתי תיקשי, דמדברי המדרש הרנינו שהביא שבלי הלקט משמע דטעם זה מהני גם לימי חוה"מ [וכפי שביאר הט"ז והמנהגים לעיל] ולולי טעם זה גם בחוה"מ היו גומרים את ההלל. וצ"ב דבשלמא לענין שביעי של פסח א"ש דהיה ס"ד לומר בו את ההלל, משום הנס שאירע בו, משא"כ בימי חוה"מ מהיכי תיתי דבעינן לומר בן ההלל, הא אין בו חילוק בקרבנות. ואולי הישועות יעקב נקט דדברי המדרש קאי רק על שביעי של פסח.

ב) בשו"ת בית יעקב (סי' נ"ד) כתב, דודאי עיקר הטעם הוא שלא יהיו ימי חוה"מ חמורים מיו"ט עצמו [אך לולי טעם זה, כיון דהווי ימי מועד בעינן לומר בהם הלל בכל יום]. ופי' הגמ' בערכין כך הוא: מ"ש דבחוה"מ פסח לא גמרינן, ע"כ הטעם משום שאין ראוי להיות חוה"מ חמור מיו"ט עצמו, א"כ קשה מ"ש דבחוה"מ סוכות גמרינן, נימא נמי שלא יהא חמור חוה"מ של סוכות משביעי של פסח, דמה לי חוה"מ שהוא קרוב ליו"ט היינו לשביעי של פסח שאחריו, או חוה"מ סוכות שהוא קצת רחוק מז' של פסח. ומשני, כיון דחוה"מ של סוכות חלוקים בקרבנות משו"ה אין אנו חוששים אם יהיה חמור

מיו"ט דשביעי של פסח, אבל חוה"מ פסח שאין חלוקים בקרבנות חוששים שלא יהא חמור מיו"ט עצמו, דהטעם של חילוק קרבנות אינו טעם לאמירת ההלל אלא דטעם זה מהני שחמור חוה"מ סוכות מיו"ט של פסח, עכ"ד. [ועי' בבן יהוידע ערכין שם]. מבואר לפי"ז דהקרבנות דחג אינם סיבה או סימן דהוי כל יום יו"ט בפנ"ע (עי' רש"י ותוס' תענית כ"ח, ב'), אלא סיבה דאין חשש אם חוה"מ חמור מיו"ט.

אולם לביאור זה צ"ב מה מקשה הגמ' "שבת דחלוקה בקרבנותיה", הא חילוק קרבנות ל"ה סיבה לאמירת ההלל. וי"ל דס"ל לגמ' ד'שבת' לחוד אכתי ל"ה סיבה לאמירת ההלל, רק כיון דחלוקה בקרבנותיה הוי סימן לחשיבות היום טפי לענין חיוב אמירת ההלל.

אך אכתי צ"ב דלכאורה העיקר חסר מן הספר, דהו"ל לגמ' להזכיר מהמדרש הרנינו.

ג) יש לבאר באופן נוסף, דהבבלי והמדרש חלוקים זע"ז בעיקר דינא דהלל בחוה"מ. דהבבלי ס"ל דיש רק חיוב אחד של הלל ביו"ט וכל שאר הימים גרירי בתר היו"ט הראשון (עי' ריטב"א ברכות י"ד, א' ד"ה "דלא"), לפיכך הוקשה לגמ' שפיר מ"ש חוה"מ סוכות דאומרים בו הלל בכל יום, וע"ז תרצה הגמ' דחלוק בקרבנותיו דכל יום הוי יו"ט בפנ"ע, ולא גרירי בתר היו"ט הראשון (עי' רש"י ותוס' תענית כ"ח, ב'). אולם המדרש ס"ל דכיון דכל יום הוי מועד ואקדיש בעשיית מלאכה [מלאכת חוה"מ -

מח' ראשונים א"ה ד"ת או מדרבנן] הוי כל יום יו"ט בפנ"ע והוי חיוב חדש של הלל בכל יום ויום. אלא דמ"מ לא אומרים בשביעי של פסח משום מעשי ידי טובעים וכו', וכיון דבשביעי ל"א ה"ה בחוה"מ וכמו שביאר הט"ז לעיל.

שוב העירוני לדברי הפרישה (סי' ת"צ) שנקט דדברי המדרש דאין גומרים ההלל משום שנטבעו המצרים, טעם זה קאי על הימים האחרונים של פסח [היינו שביעי של פסח ויו"ט שני של גלויות], ולענין חוה"מ הביא את דברי המנהגים שלא יהא עדיפא ימי חוה"מ מימי יו"ט האחרונים, וכתב דבגמ' בערכין מבואר טעם אחר משום דליכא חילוק קרבנות, עכ"ד. והביאור צ"ל כדלעיל.

אולם לכאורה אכתי צ"ע, דבשלמא אם הסיבה לומר הלל שלם בשביעי של פסח היתה מחמת הנס של קרי"ס, א"ש דאין לומר הלל על נס זה משום מעשי ידי טובעים וכו'. אך לפמשנ"ת הוי ההלל מחמת המועד דכל יום הוי מועד ומחייב בפנ"ע, א"כ הוי סוג אחר של הלל ואין שייך לכאורה לומר את הטעם של מעשי ידי טובעים וכו' דלא על הנס אמרינן את ההלל אלא על היו"ט (עי' משנת רבי אהרן שם). ואולי כיון דסו"ס מזכירים בהלל את ענין קרי"ס, "הים ראה וינס וכו'", אין מן הראוי לומר זאת.

ובספר ערכי עלי (ערכין שם) כתב דהגמ' דידן נקטה טעמא אליבא דר"א

(פסחים קי"ז, א') דס"ל דמשה וישראל אמרו הלל כשעמדו על הים וא"כ לא ס"ל הך דרשא דמעשי ידי טובעים. ובס' המנהגים שכתבו דחוה"מ לא עדיף מז' של פסח דל"א הלל שלם מטעם מעשי ידי טובעים וכו', נקטו טעמא אליבא דהך דדרשי הך דרשא דמעשי ידי טובעים וכו'. ע"כ.

והנה הכל בו (סי' נ"ב) כתב לבאר את החילוק בין ימי הסוכות לימי הפסח. וז"ל: לפי שפסח כל הימים שווים בקרבנותיהם, ולפיכך אין מברכים אלא על יום ראשון וכו'. אבל בשביעי אע"פ שהוא קודש, מפני שהוטבע בו פרעה וכל חילו בים בו ביום ע"ד שאחז"ל בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה, השיב להם מעשי ידי טובעים וכו', לפיכך אין קורין אותו אלא בדילוג, עכ"ל.

מבואר בדבריו דלענין ימי חוה"מ פסח ¹²³⁴⁵⁶⁷סגי בטעם שאין חלוקים בקרבנותיהם, ורק בשביעי של פסח היה ס"ד לומר הלל שלם ולא מטעם הלל על הנס [כהישועו"], אלא כמו שכתב וז"ל: "אבל בשביעי אע"פ שהוא קודש", היינו דנהי דאין חלוק בקרבנות מ"מ יו"ט המקודש הוא ונימא בו הלל, קמ"ל דאין אומרים הלל משום מעשי ידי טובעים וכו'. עוד מבואר בדבריו דכל הס"ד לומר הלל בשביעי של פסח הוא משום יום המקודש ומ"מ לא אומרים מטעם מעשי ידי טובעים וכו', חזינן דאף על הלל שאינו בא על נס קרי"ס שייך האי טעמא, כיון דסו"ס מזכירים בהלל את ענין קרי"ס, או דמ"מ אין

להרבות בו בשמחה יתירה עכ"פ לענין אמירת ההלל. וכמשנ"ת לעיל.

ההלל כל שבעת ימי החג כנגד הלולב שהוא מתחדש כל שבעה.

ובפ' מאמר מרדכי (או"ח סי' ת"צ ס"ק ג') כתב: ^{הוצר החכמה} דלהטעם דאין אומרים הלל בשש"פ משום מעשי ידי טובעים וכו' ובשאר ימי חוה"מ לא אומרים דלא יהיו חמורים משש"פ, יש מקום לפקפק על מה שנוהגים כאן לגמור ההלל בלא ברכה בשביעי של פסח על נס שנעשה פה העירה (ק"ק קארפינטראן יע"א), וקשה כיון דכל עצמינו אין גומרים ההלל בכל שאר ימי הפסח משום לתא דשביעי, איך ניקום אנן ונתקן לגמור ההלל בשביעי ולא בשאר יומי, ונהי דאין מברכין עליו נראה דאין בזה כדאי ליישב המנהג. וכתב דלפי הטעם שמוכא בגמ' משום חילוק הקרבנות א"כ כך הוא שביעי כמו שאר הימים, ושפיר מצינן לגמור בו את ההלל לתת שבח והודאה להשי"ת. עכ"ד.

עוד כתב הכל בו וז"ל: "ויש נותנים טעם אחר והוא דכיון דחג המצות לית ביה חובת מצה רק לילה ראשונה ושניה, לפי שבשאר ימים אפשר ליה בפירות או בפת אורז ודוחן וכיו"ב, לפיכך אין מברכים על ההלל רק בב' ימים הראשונים שהם חובת מצה שהיא עיקר מצות היום, אבל בחג שכל שבעת הימים צריך שישב בסוכה ויברך לישב בסוכה בכל עת שיכנס לישב בה צריך שיברך על ההלל ויגמור אותו בכל יום. עכ"ל. וכ"כ האורחות חיים.

ובירושלמי (סוכה פ"ה ה"א) כתב חילוק נוסף, וז"ל: למה קורין את

והנה יל"ע להצד (דלעיל) דהסיבה שאין אומרים הלל בחוה"מ פסח משום דאין חלוקים בקרבנות ולפיכך אין סיבה לומר את ההלל בכל יום, האם ימים אלו מופקעים מהלל, דכולהו טפלים ונגררים אחר היו"ט הראשון, או"ד דנהי דאין בכל יום סיבה מתחדשת לומר הלל, מ"מ אינם מופקעים בעצם מאמירת ההלל, אלא שתקנו לאומרו רק פעם אחת. ונפק"מ היכא ששכח לומר הלל ביו"ט ראשון של פסח האם יאמר אותו בשאר ימים, וכן לענין קטן שהגדיל בחוה"מ פסח, דביו"ט ראשון היה מחויב רק מדרבנן מדין חינוך, וכשהגדיל הוי חיוב גמור, ובעיקר לשיטת הרמב"ן דהלל ביו"ט הוי ד"ת. א"כ ביו"ט ראשון היה מחויב מדרבנן מדין חינוך ועתה חיובו מד"ת. והנה חקירה הנ"ל היא דוקא לדברי הישועות יעקב דלעיל, דבשאר הימים אין סיבה לומר ההלל בכל יום וכביאור הגמ' וכן לביאור ג' דלעיל אליבא דהבבלי. אולם לביאור השו"ת בית יעקב (ביאור ב' לעיל) נתבאר, דלולי הטעם שלא יהיו ימי חוה"מ חמורים מיו"ט עצמו, אזי כל יום ויום הוי סיבה לגמור את ההלל, דכל יום הוי מועד, א"כ היו"ט הראשון אינו עולה על כל הימים, ולפיכך אם לא אמר הלל ביו"ט הראשון הפסיד ואין בו השלמה.

ובשו"ע הגר"ז (סי' ת"צ, ו') כתב וז"ל: "משא"כ בפסח שקרבנות כל

הימים הן שוים לקרבנות יו"ט הראשון ואין שום אחד מהם כמועד בפנ"ע, ולא תקנו לקרות ההלל אלא בפרקים במועדים שהן באים מזמן לזמן, ובהתחלת המועד הוא שתקנו לקרותו, עכ"ל. משמע בדבריו דעצם התקנה היא דוקא בתחילת המועד, וי"ל. ולביאור ב' דלעיל לכאורה לא יאמר בשאר הימים, דבעצם איכא סיבת חיוב לומר בכל יום ויום ולכן אינו יכול לקיים את חיוב היום הראשון בשאר ימים דאיכא בהם חיוב עצמי של אותו היום.

ובהגש"פ מבית לוי (קובץ הוספות עמ' קכ"ט) הובאו דברי הגר"ח, דיל"ע במי ששכח לגמור את ההלל ביו"ט ראשון של פסח, האם נשאר עליו חיוב לגמור את ההלל בחג הפסח באחד מימי חוה"מ. והוכיח מהגמ' (ערכין י') דחילקה בין חוה"מ סוכות ^{ארי"ח 1234567} דהימים חלוקים בקרבנותיהם, וחשיב כל יום ליו"ט בפני עצמו (עי' רש"י ותוס' תענית כ', ב'), משא"כ פסח אין הימים משתנים בקרבנות.

מבואר דהשם מועד ויו"ט מצד עצמו טעון הלל, ומכיון דימי הפסח הושוו בקרבנותיהם, הוו כל ימי הפסח מועד ויו"ט אחד, ולכן צריך לגמור בו את ההלל רק פעם אחת, ויוצא יד"ח בהלל של היום הראשון. והיכא ששכח לומר ביום הראשון נשאר עליו חיוב לגמור את ההלל ביום אחר מימי הפסח משום היו"ט. עכ"ד. ולכאורה הדבר תלוי במשנ"ת לעיל. ובדברי הט"ז וכו'.

ובס' הזכרון מבקשי תורה (ח"ב סי' ק"כ) הביא בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, דקטן שהגדיל בחוה"מ פסח, מהראוי היה שיאמר הלל שלם בחוה"מ, שהרי כל הטעם שאין אומרים הלל שלם בחוה"מ הוא מפני שכבר אמרוהו ביום הראשון, וא"כ זה שלא היה בר חיובא ולא קיים המצוה, יתחייב בהלל שלם לכשהגדיל. מיהו כיון שהלל דרבנן הוא, שפיר יצא ידי חובתו בקטנותו, וי"ל בזה, עכ"ד. ולפי"ז, לשיטת הרמב"ן דהלל ביו"ט הוי מד"ת יהא הקטן צריך לומר שוב הלל שלם. [ויעוין במשנ"ב שהביא את דברי הט"ז דלעיל, ודו"ק. כמו"כ צ"ת אם אותו קטן שהגדיל בחוה"מ, נזכר בשביעי של פסח שלא אמר הלל ביו"ט ראשון].

שו"מ בס"ד בספר האשכול (הל' פסח) מש"כ בביאור דברי הגמ' והמדרש. וז"ל: איכא מרבותא דאמרי טעם דלא גמרינן הלל בו' ימי פסח, מפני שבז' נטבע פרעה וחילו, ואמרינן דלא חדי קב"ה במפלתן של רשעים דכתיב (ד"ה ב' כ', א') בצאת לפני החלוצין ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו, ולא נאמר כי טוב בהודאה זו שאין קב"ה שמח במפלתן של רשעים, דכתיב לא קרב זה אל זה כל הלילה בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר קב"ה מעשי ידי טובעים ואתם אומרים שירה. וכיון דבשביעי חמיר כך להכי תקנו גם בחה"מ לומר בדילוג.

ואיכא למימר דהיא היא מ"ש בתלמוד פסח אין חלוק בקרבנות. [ר"ל

להכי לא חלק הקב"ה כבוד ^{לחלקו} בקרבנות יום ביומו כמו שצוה בחג, לפי שלא היתה שמחתו שלמה שמעשי ידיו ^{טבעו- נחל אשכול}.

ואיכא למימר נמי דתלמודא לימי חוה"מ יהיב טעמא, אבל ז' פשיטא לי' ^{דלא גמר}.

אבל אחרים פרשו דלא דמי, דמי שניצל מחויב לומר שירה כמו שאמרו ישראל כשראו היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים. עכ"ל. [כונתו, דמי שניצל אומר שירה אע"פ דנאבדו רשעים ככתוב באבוד רשעים רנה, אבל אחרים שלא היו בסכנה כמו המלאכים לא יאמרו, וקרא ^{ד"ה ב' כ'} א' שלא אמרו כי טוב דזה היה קודם מפלתן של אומות והיה נראה כאילו ^{הקב"ה רוצה במפלתן, אבל אח"כ פשיטא דהניצולים יאמרו שירה - נחל אשכול}.

חילוק נוסף בין ההלל בסוכות להלל בשבעת ימי הפסח כתב הזוהר הק' ^{(ויקרא דף צ"ה, ב'. תרגום בלשון הקודש): רבי יהודה שאל לרבי אבא, הרי כתוב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם. ושמחה היא כל שבעת הימים. למה אין משלימים הלל כל ז' ימים, כמו בסוכות שיש בו ח' ימים עם הלל בשלימות של שמחה כל יום ויום. א"ל יפה שאלת. אבל ידוע הוא, שהרי אז לא נתקשרו ישראל כל כך בכל כמו שנתקשרו אחר כך. לפיכך בלילה הזה שהזיווג נמצא בכל אותן מדרגות העליונות. ושמחה נמצאת לכל. וישראל נתקשרו באותה שמחה. עושים אנחנו}

שלמות וההלל נשתלם. אבל אח"כ אע"פ שכל המדרגות נמצאות. מ"מ עוד לא נתקשרו בהן ישראל. שלא עשו פריעה להיות נתגלה בהם רושם הקדוש. ולא קבלו עוד התורה ולא נכנסו במה שנכנסו אח"כ.

לפיכך בסוכות שלמות הכל נמצאת בו וחדות הכל ביותר. אבל בפסח עוד

לא היו זכאים ולא נמצאת בו שלמות כל כך. אע"פ שהארת המדרגות נמצאת כל ז'. אין זה בהתגלות. וישראל עוד לא נתקשרו בהן כראוי. וע"כ שמחה של הכל ושלמות ההלל בלילה הזה. לבעבור החלק שהוא שנתקשרו בו. מה הטעם, לפי שבליילה הזה שנמצא הזדווגות. כל התקשרות של כל האורות נמצא מצד ההזדווגות ולא מצד של ישראל, וכאשר הזדווגות נמצא בה נמצאות אותן ב' מדרגות העומדות עליה וכשהן נמצאות הרי כל המדרגות שהן בבחינת גוף נמצאות עמה. ואז שלמות הכל ושמחת הכל וההלל נשלם. שהרי אז מתעטרת השכינה בכל. אבל לא אח"כ. שבכל יום ויום נמצאות. אבל ישראל עוד אין זוכים בהם. לכך אין ההלל בשלמות כמו במועדים אחרים.

[לשון הזוה"ק: ר' יהודה שאל לר' אבא, הא כתיב (ס"א האי דכתיב) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וחדוותא הוא כל שבעה אמאי לא אשתלים הלל כל ז' יומין כמו בסוכות דאשתכח ח' יומין הלילא בשלימו דחדוותא כל יומא ויומא, א"ל שפיר קאמרת אבל ידיעא הוא דהא הכא לא אתקשרו ישראל כל כך בכלא כמה

דאתקשרו לבתר, בגין כך בהאי ליליא דזווגא אשתכח (בכל אינון דרגין עלאין) וחדוותא דכלא אשתכח וישראל אתקשרו בההוא חדוותא עבידנא שלימו והלילא אשתלים, (אכל באינון דרגין עלאין) לבתר אף על גב דכלהו משתכחי עד כען ישראל לא אתקשרו בהו ולא אתפרעו לאתגלייא רשימא קדישא ולא קבילו אורייתא ולא עאלו במה דעאלו לבתר, בגין כך בסכות שלימו דכלא אשתכח ביה וחדוותא דכלא יתיר אבל הכא עד כען לא זכו ולא אשתכח שלימו ביה כ"כ אף על גב דאשתכחו כל ז' לאו הוא באתגלייא וישראל עד לא אתקשרו בהו כדקא חזי, ועל דא חדוותא דכלא ושלימו דהלילא בהאי ליליא בגין ההוא חולקא דאתקשרו ביה, מ"ט דכיון דבההוא ליליא זווגא אשתכח כל קשורא דכלא אשתכח בסטרא דזווגא ולא בסטרא דישראל דכד זווגא אשתכח בה משתכחי אלין תריין (ס"א חלת) דרגין דקיימין עלה וכד אלין משתכחי הא כל גופא אשתכח בהו וכדין שלימו דכלא וחדוותא מכלא והלילא אשתלים דהא כדין אתעטרת סיהרא בכלא, אבל לא לבתר דכל יומא ויומא אשתכחי וישראל עד לא זכו בהו הא לאו הלילא שלימא כמו בזמנין אחרנין].

ובשער הכוונות (עניני פסח דרוש ג'. הו"ד בכף החיים סי' ת"צ ס"ק טו"ב) כתב: לפי שכל האורות שנכנסו בליל פסח הם מתקיימים כל הלילה וכל יום א' של פסח, ולכן אומרים הלל גמור ביום א' של פסח. ואח"כ מסתלקים לגמרי וחוזרים ליכנס בסדר המדריגות מדריגה אחר מדריגה

מהיום הב' של פסח עד תשלום נ' יום של ספירת העומר שהוא חג השבועות, ע"ש. עכ"ד.

וז"ל הזהו"ק (רעיא מהימנא פ' אמור דף צ"ז, א'): "ישראל אע"ג דאתדכו למעבד פסחא ונפקו ממסאבו לא הוו שלמין ודכיין כדקא חזי וע"ד לאו הלל גמור הוא ביומי דפסח דעד כען לא אשתלימו כדקא יאות כדאתתא דנפקא ממסאבו וכו'.

אמירתו בדילוג

הר"ן (שבת פ"ב דף י"א, ב' בדפי הרי"ף) כתב להשוות את דין ההלל בששת ימי הפסח [מלבד יו"ט ראשון] להלל של ראש חודש, דבשניהם מדינא אינו חייב לאומרו, ומה שאומרים אותו הוי מכח מנהג, ולכן אומרים אותו בדילוג כמו בראש חודש. וכן דעת הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"ז) ושאר מפרשים. עי' מ"מ וכס"מ שם.

אולם הרמב"ן (הובא בר"ן שם) כתב דששה ימים של פסח וראש חודש, לאו חד דינא אית להו. משום, דששה ימים של פסח כיון דאיקרו מועד ואקדיש בעשיית מלאכה חייב לומר הלל בדילוג, אבל הלל של ראש חודש אין תקנת חכמים לקרות בו, דלא אקדיש בעשיית מלאכה, אלא הוי רק מנהג. וע"ש דלשיטות דלא מברכים על מנהג אזי בר"ח לא מברכים על ההלל משא"כ בששה ימים דפסח הוי חיובא לקרות ומברכים, ע"ש. ועי' לעיל בסי' ב' דברי ה'מעשה חושב' בדעת הרמב"ן (סה"צ שורש א') דחיוב הלל במועד הוא

מדין שמחת יו"ט וה"ה בחוה"מ, ע"ש. ולפי"ז אתי שפיר דהוי חיובא ומברכים עליו.

ובעני"ז מבואר בריטב"א (ברכות י"ד, א'), דבגמ' (תענית כ"ח, ב') איתא גבי הלל של מנהג: "תנא יחיד לא יתחיל וכו'". וכתב הריטב"א להוכיח דרבינא (ברכות שם) קרא את ההלל ביחיד, ושם מיירי בימים שאין גומרים את ההלל. והקשה, כיצד קרא ביחיד הא לכתחילה אין לקרוא ביחיד. ותירץ דיש לחלק בין הלל דראש חודש דקיל טפי משאר ימי הפסח דמקודשים לשם חג וחלוקים בקרבנותיהם משאר ימות החול מיהא, אבל ר"ח אינו מקודש לשם חג כלל לפיכך יחיד לא יתחיל כלל. ורבינא קרא בשאר ימי הפסח. עכ"ד. אולם אכתי אין ראיה מדבריו דהוי חיוב מתקנ"ת, די"ל דהוי מנהג אלא דהוי מנהג יותר חשוב לכן יחיד מתחיל. אולם הריטב"א (סוכה מ"ד, א') כתב לענין ההלל בחוה"מ פסח: "והוא יסוד חכמים ולא מנהג". וז"ל המאירי (ברכות י"ד) "יש שפירשו שששת ימי הפסח דינן כדין ר"ח לגמרי לענין ההלל ומי שאומר שלא לקרותו יחיד בר"ח כך הוא אומר בששת ימי הפסח. ואין הדברים נראים, ממה שאמרו בערכין וכו' ר"ח דאיכרי מועד לימא, לא איקדוש בעשיית מלאכה וכו', אלמא ר"ח לחוד וששת ימי הפסח לחוד, עכ"ל.

וברבינו חננאל (תענית שם) פי' יחיד לא יתחיל בברכה. וקאי על ראש

חודש ועל חוה"מ של פסח, וכ"כ האשכול הל' ר"ח. ועי' מש"כ בענין הלל בראש חודש די"א דגם ההלל בר"ח ל"ה מנהג אלא תקנת חכמים, ורק אופן הדילוג הוי מנהג.

ולשאר המפרשים דמשווים בין הלל דר"ח לשאר ימי הפסח, א"כ לשיטות הסוברים דלא מברכים על מנהג, לא מברכים בתרוויהו וכ"כ הרמב"ם (הל' ברכות פי"א הט"ז). ולשיטות דס"ל דמברכים מברכים בתרוויהו. אולם הראב"ד (ברכות שם) כתב דאף דבשאר ימי הפסח לא מברכים על ההלל, מ"מ על הלל של ר"ח תקנו ברכה כדי לפרסמו שהוא ראש חודש.

ולענין שביעי של פסח האם חלוק משאר ימי חוה"מ, יש לדקדק בלשונות הרמב"ם (הל' ברכות שם) שכתב: "ובחולו של פסח". אולם בהל' חנוכה משמע בלשונו דאין חילוק. וברבינו חננאל (תענית כ"ח, ב') השווה בין ראש חודש לשאר ימי הפסח, והזכיר בלשון "חוה"מ".

ובשו"ע (או"ח סי' תצ, ד') כתב, דבששת ימי הפסח קורין ההלל בדילוג כמו בראש חודש, ולא הזכיר האם גם לענין ברכה דינו כר"ח. ובשו"ע הגר"ז (סי' תצ, ז') כתב: נהגו כל ישראל לקרות הלל בדילוג בחולו של מועד וימים טובים אחרונים כמו שנהגו בראש חודש. ולכן דין ההלל בימים האלו הוא כדינו בראש חודש לכל דבר. עכ"ד.

סימן כז הלל בחג העומר

הרב יצחק

איתא במדרש תדשא (פ"ו): ז' מועדות הן, שבת חג המצות חג העומר חג השבועות חג השופרות חג יוה"כ וחג הסוכות, ע"כ. וכתב בס' עמק ברכה (כענין חג העומר) וז"ל: הא דחשיב חג המצות וחג העומר בשנים, נראה הטעם, משום דבאותו יום היו מקריבים קרבן נוסף על מוספי החג, והיינו כבש העולה הבא בגלל הקרבת העומר, וכיון שיום זה של הקרבת העומר הוא חלוק בקרבנות משאר ימות החג, מפני זה נחשב לחג בפני עצמו, וכדאיתא כעין זה בערכין י', ב': מאי שנא בחג דאמרינן כל יומא הלל ומ"ש בפסח דלא אמרינן כל יומא, ומשני: דחג חלוקין בקרבנותיהן דפסח אין חלוקין בקרבנותיהן. הרי דחילוק קרבנות משויא ל' חג בפני עצמו לומר עליו הלל בפנ"ע, וכמו"כ לענין יום הקרבת העומר דנחשב מה"ט לחג בפני עצמו.

אך לפי"ז העיר לי חכם א', יקשה, למה לא נימא הלל [שלם] ביום שני של פסח משום חג העומר, דהוי חג בפני עצמו.

ולכאורה היה נראה, דזה תלוי בפלוגתא של רב ור"ל (מנחות ד') גבי מנחת

העומר שקמצה שלא לשמה, דלרב דסבר דפסולה הואיל ובאת להתיר ולא התירה, הרי דסבר דהקרבת העומר אין בה כלל הקרבה משום חובת היום, וכל עיקרה אינה אלא להתיר חדש, וע"כ כיון שלא התירה פסולה, ולפי"ז לא שייך כלל לעשות יום

ב' של פסח לחג בפנ"ע, כיון שהקרבת העומר עם הכבש הבא בגללו אינם כלל חובה ליום. אבל לר"ל דסבר דמנחת העומר שקמצה שלא לשמה כשרה ושיריה אינן נאכלין עד שיקריבו מנחת העומר אחרת, הרי דסבר דמנחת העומר יש בה נמי הקרבה משום חובת היום, ומפני זה, נהי דלא התירה את החדש, מ"מ כשרה משום חובת היום, דמקרי קרבן של אותו יום, לדידיה שפיר שייך לעשות אותו יום ב' של פסח לחג בפנ"ע, משום חילוק הקרבנות של אותו יום, דהיינו משום העומר עם כבש העולה הבאין נמי חובה ליום. וצ"ע. עכ"ד העמק ברכה.

ויש לתרץ דחלוקין בקרבנותיהם שמחייב הלל, הוא רק בקרבנות שה'חג' מחייב דהוי סימן לחשיבות וקדושת המועד טפי, משא"כ כבש הבא עם העומר לא החג מחייב אלא יום הקרבת העומר ול"ה מקרבנות החג. כן תירץ בס' מנחת אברהם (תו"כ ויקרא פרשת י"ב ה"ט) וכ"כ המשנת יעב"ץ או"ח סי' כ"ה סק"א.

ולכאורה יסוד תירוץ זה כבר מבואר במאירי (ברכות י"ד), דההגמ' (ערכין י', ב') מקשה "שבת דחלוקה בקרבנותיה לימא", וביאר המאירי דהגמ' מקשה משבת שבתוך המועד, וז"ל: "שבת דחלוקה בקרבנותיה לימא, ר"ל שבת שבתוך

המועד". ועל זה מתרצת הגמ' דלא איקרי מועד, ולכאורה הכוונה דזה פשיטא דחיוב ההלל הוא רק מחמת המועד, ושבת גרידא אינה מחייבת הלל, אלא מ"מ נימא דיום השבת שבמועד חשיב בפנ"ע כימי חוה"מ כיון דחלוקה בקרבנות, קמ"ל שלא, דבעינן

שהקרבן יהיה מחמת המועד ולא מחמת השבת. ע"כ. ולפי"ז ה"ה הכא. [ויעוין בס' הר המוריה הל' כלי המקדש פ"ד אות י', דס"ל דעומר התנופה הוי מכלל קרבנות הרגלים לענין דכל המשמרות שווים בהם, ע"ש].

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הודפס ישירות מן התכנה

הוא תהלתך - אוצרות ההלל לנדאן, נחמן בן קלונימוס יצחק עמוד מס': 577 הודפס ע"י אוצר החכמה